

Warszawa, 2.02.2024

Prof. dr hab. Anna Wiłkomirska

Uniwersytet Warszawski, Wydział Pedagogiczny

Recenzja dorobku naukowego Pani dr Jolanty Jarczyńskiej w postępowaniu o nadanie stopnia doktora habilitowanego

Pani dr Jolanta Jarczyńska uzyskała stopień naukowy doktora nauk humanistycznych w zakresie pedagogiki w 2005 roku uchwałą Rady Naukowej Wydziału Pedagogiki i Psychologii Uniwersytetu Kazimierza Wielkiego w Bydgoszczy, na podstawie rozprawy doktorskiej pt. *Wybrane czynniki ryzyka występujące w środowisku rodzinnym a picie alkoholu w okresie adolescencji*, napisanej pod kierunkiem prof. dr hab. Marii Deptuły. Już problematyka pracy doktorskiej wskazywała obszar zainteresowań naukowych Habilitantki związany z problematyką uzależnień.

Od 01.05.2006 Habilitantka jest zatrudniona na stanowisku adiunkta badawczo-dydaktycznego w Katedrze Pedagogiki Opiekuńczej i Profilaktyki Społecznej na Wydziale Pedagogiki Uniwersytetu Kazimierza Wielkiego w Bydgoszczy, gdzie wcześniej już półtora roku pracowała na stanowisku asystenta.

Ocena głównego osiągnięcia naukowego

Jako (główne) osiągnięcie naukowe dr J. Jarczyńska wskazała monografię *Tożsamość młodzieży w świecie mediów cyfrowych. Znaczenie i funkcje mediów cyfrowych w procesie kreowania tożsamości dorastających osób*, wydaną w 2021 roku przez Wydawnictwo Uniwersytetu Kazimierza Wielkiego. Jest to blisko pięćsetstronicowa książka, która w mojej ocenie wnosi znaczny wkład naukowy w rozwój pedagogiki. Problematyka badań przedstawianych w monografii dotyczy zjawiska bardzo dynamicznego o istotnej wadze społecznej i znaczącym wyzwaniu dla pedagogiki, jakim są procesy kształtowania tożsamości i postaw przez alternatywne, niekontrolowane przez tradycyjne agendy socjalizacyjne i coraz bardziej znaczące źródła socjalizacji, takie jak media cyfrowe, a w szczególności portale społecznościowe. Zgadzam się z opinią Autorki wyrażoną w autoreferacie, że większość badań dotyczących mediów cyfrowych skupia się na częstotliwości i zakresie ich wykorzystywania oraz potencjalnych zagrożeniach. Chociaż wbrew surowemu stanowisku Habilitantki nierzadko podkreślane są także ich konstruktywne strony. Na pewno jednak

mniej jest rzetelnych studiów nad motywami udostępniania danych tożsamościowych i kreowanymi profilami, w tym fikcyjnymi, w mediach społecznościowych oraz uzależnieniem emocjonalnym od reakcji innych internautów na własną aktywność w sieci. Choć sporo wiemy na temat udziału dzieci i młodzieży w świecie wirtualnym, to zdecydowanie brakuje badań poświęconych funkcji i znaczeniu mediów cyfrowych w kreowaniu tożsamości adolescentów. Tę lukę wypełniają badania Habilitantki.

Tożsamości młodzieży jest traktowana przez dr J. Jarczyńską procesualnie jako kreacja siebie, swojej tożsamości, w badaniu istotne było jej subiektywne poczucie przez adolescentów, czyli jak pisze Habilitantka w autoreferacie jak jest „sposrzegana, odczuwana i przeżywana tożsamość”. Poznanie sposobów kreacji własnego wizerunku online, a właściwie szerzej kreowanie tożsamości oraz identyfikacja potrzeb młodzieży zaspokajanych poprzez użytkowanie mediów cyfrowych i ich znaczenie dla funkcjonowania osobistego i społecznego to niewątpliwie ważny cel badań dla pedagogów. Nie jest to jednak prosty przedmiot badania, należy docenić zarówno śmiałość badaczki jak i jakość badań.

W badaniu wykorzystane zostały metody ilościowe (ankietowanie) oraz jakościowe (wywiady). Należy podkreślić, że zostały one przeprowadzone na reprezentatywnej dla szkół zlokalizowanych w Bydgoszczy próbie uczniów publicznych szkół ponadgimnazjalnych zlokalizowanych na terenie tego miasta (N=1541). Wiek uczniów wahał się w przedziale 16–20 lat. Losowa próba reprezentatywna nie tak często jest dobierana w lokalnych badaniach pedagogicznych, a niewątpliwie jest istotnym warunkiem ich rzetelności.

Problematyka tożsamości w prowadzonych przez Habilitantkę badaniach osadzona była w modelu zdrowia tożsamości (identity health model) wyprowadzonym z koncepcji rozwoju psychospołecznego człowieka E. H. Eriksona. Według niej okres adolescencji jest fazą kryzysu, konstruującej tożsamość z dotychczasowych doświadczeń, przeżyć (zarówno pozytywnych jak i negatywnych). Subiektywne rozumienie tożsamości zostało określone w dwóch kontekstach teoretycznych. Pierwszy odnosił się do koncepcji rozwoju tożsamości opisanej przez Koena Luyckxa, Luca Goossensa, Barta Soenensa i Wima Beyersa, gdzie jest to dynamiczny, zmienny (z fazami stagnacji i regresu) multistadialny proces. To procesualne podejście pozwalało Habilitantce określać pozycje badanych na wymiarach rozwoju tożsamości, prowadzące do ustalania statusu tożsamości. Badana była wizja własnej przyszłości młodzieży, której budowanie uznane zostało za ważne zadanie dorastania oraz istotny element tożsamości człowieka. Ten kontekst teoretyczny był podstawą badania

formowania tożsamości. Założenia empiryczne oparte zostały o model i narzędzia pomiaru, które uwzględniają dwa procesy kształtowania się tożsamości eksplorację oraz zaangażowanie (podejmowania zobowiązań) (wg J. E. Marcia 1966). Istotnym uzupełnieniem operacjonalizacji był Model Podwójnego Cyklu Formowania się Tożsamości (Luyckx, Goossens, Soenens, Beyers 2006) włączający dodatkowy wymiar eksploracji - eksplorację ruminacyjną (ruminative identity exploration). Umożliwiło to Habilitantce identyfikację występujących w modelu Marcii czterech statusów tożsamości: rozproszonej, moratoryjnej, przejętej i osiągniętej oraz piątego statusu – tożsamości eksploracji ruminacyjnej. Dr J. Jarczyńska sięga również do społeczno-poznawczej koncepcji Michalea D. Berzonsky'ego (2005, 2011), by wykorzystać koncept stylów przetwarzania tożsamości (identity processing style), w zmaganiach z problemami w procesie tworzenia i rozwoju tożsamości.

Drugi kontekst teoretyczny dotyczył kreowania tożsamości. W sytuacjach użytkowania przez młodzież nowych mediów, przede wszystkim portali społecznościowych. Badaczka przyjęła jeden z trzech wymiarów tworzenia siebie, osoby jako twórcy – autokreatora (za K. J. Schmidtem 2005)

Wprowadzenie teoretyczne do badań jest opracowane w monografii bardzo obszernie i starannie oraz co ważniejsze adekwatnie do celów i problematyki badania. Konceptualizacja kluczowych dla studium pojęć pozwoliła na wyodrębnienie precyzyjnej listy zmiennych. Serce trochę boli, że pisząc o znaczeniu porażek czy faz regresu dla kształtowania się tożsamości i przywołując licznych badaczy ze świata nawet jedno zdanie nie zostało poświęcone polskiemu pionierowi psychiatrii humanistycznej Kazimierzowi Jankowskiemu. Choć rozumiem, że jego tezy nie były oparte na szerokich badaniach empirycznych.

Szeroki wykaz celów badania świadczy o śmiałym i nowatorskim projekcie naukowym. Szczególną uwagę zwróciłabym na uzyskanie wiedzy empirycznej dotyczącej zagadnień, takich jak: statusy tożsamości prezentowane przez młodzież, style tożsamości oraz związki między tymi kategoriami, jak również związki między statusami i stylami tożsamości a użytkowaniem mediów cyfrowych. Równie ważne ze względu na dynamikę zjawiska jest uzyskiwanie stale aktualnej wiedzy na temat znaczenia i funkcji mediów cyfrowych w kreowaniu tożsamości, danych zawartych w publikowanych online przekazów młodych o sobie oraz motywów ich umieszczania w sieci.

Główny problem badawczy został, według mnie, trochę karkołomnie sformułowany: *W jaki sposób młodzież postrzega własną tożsamość i jak radzi sobie z rozwiązaniem kryzysu*

tożsamości w kontekście przypisywanego znaczenia i funkcji mediów cyfrowych w procesie jej kreowania? Habilitantka usiłuje w jednym pytaniu zawrzeć trzy ważne pytania, nie ma obowiązku formułowania tylko jednego problemu głównego. Mam też wątpliwości do słowa *postrzega*, kiedy w koncept tożsamości wpisane jest kreowanie. Problemy szczegółowe oraz pytanie je jeszcze uściślające są już skonstruowane poprawnie.

Chciałabym zwrócić również uwagę na sposób stawiania hipotez. W pracach pedagogów są one nierzadko konstruowane jako przewidywane odpowiedzi na problemy badawcze, jest to często albo zbędne ze względu na charakter badania, albo nieuzasadnione w świetle istniejącego dorobku empirycznego. Habilitantka zadbała, by hipotezy wynikały z istniejącego stanu wiedzy.

Analizy danych są zgodne z celami badań i poprawnie przeprowadzone. Media cyfrowe są dla młodzieży jednym z wielu narzędzi, z udziałem których zachodzi proces tworzenia się tożsamości. Wyniki badań i analiz wskazują na związki między zaangażowaniem młodzieży w aktywność na portalach społecznościowych i procesem rozwoju jej tożsamości. Większość badanych jest na etapie eksploracji. Próbuje budować swój świat wartości, przekonania i plany na przyszłość. Dane potwierdzają, że nie jest to proces łatwy. Uczniowie szkół średnich znajdują się w różnych fazach przeżywania kryzysu tożsamości, najczęściej w fazie moratoryjnej, czyli szukają dróg na przezwycięzenie kryzysu (rzadziej pojawia się styl dyfuzyjno-unikowy). Młodzież stara się zdobywać w sieci informacje pozwalające zrozumieć siebie i swoje tożsamościowe problemy.

Wyniki badań potwierdzają postawione hipotezy o zależnościach między statusami i stylami tożsamości oraz hipotezę, że osoby o określonych statusach rozwoju tożsamości różnią się będą między sobą ze względu na sposób korzystania z portali społecznościowych. Uczniowie prezentujący status tożsamości rozproszony oraz status tożsamości moratoryjnej (ruminacyjne moratorium) i eksploracji ruminacyjnej charakteryzuje większe nasilenie stylu dyfuzyjno-unikowego tożsamości, niż młodych prezentujących pozostałe statusy rozwoju tożsamości (status tożsamości nadanej i osiągniętej). Podobnie potwierdziła się hipoteza o występowaniu związku (statystycznie istotnego) między prezentowanymi przez badanych statusami tożsamości a nadmiernym korzystaniem przez nich z portali społecznościowych. Nadmierne korzystanie z mediów społecznościowych koreluje (dodatnio) ze statusem eksploracji ruminacyjnej i w mniejszym stopniu ze statusem eksploracji w głąb, co może powodować problemy w podejmowaniu decyzji i w wypełnianiu zobowiązań. Ponadto,

częściej nadmiernie z sieci korzysta młodzież znajdująca się w fazie rozwiązywania kryzysu, niż ci, którzy już go pokonali i znajdują się w fazie postkryzysowej.

Interesujące są wyniki badania wskazujące na stopień uzależnienia młodzieży od portali społecznościowych. Pewien wpływ ma tu wybór określonej metodologii analizy danych, do którego badaczka miała pełne prawo. Ponad 80% młodzieży nie używa portali nadmiernie, a tylko niespełna 2% wykazuje pełne uzależnienie (spełnienie pięciu kryteriów). Kilkaście procent jest zagrożonych uzależnieniem. Młodzi wykorzystują media cyfrowe przeważnie w celu rozrywkowo-komunikacyjnym. Użytkowanie konstruktywno-kreatywne dotyczy stosunkowo nielicznej grupy.

Niezależnie od wskazywanych związków między statusami i stylami tożsamości oraz związków tych struktur z korzystaniem z portali społecznościowych młodzież z różnych szkół i środowisk nie różni się między sobą zarówno pod względem motywów publikowania danych tożsamościowych w sieci oraz sposobów reagowania na komentarze (pozytywne i negatywne) internautów. To bardzo ciekawy wynik. Zgadza się z dr J. Jarczyńską, że warto ten obszar uczynić przedmiotem dalszych badań. Czy świat on-line jest aż tak „oderwany” od rzeczywistego, czy może jego potencjał równościowy jest niedoceniany, a zagrożenia przeceniane? Wreszcie może psychologię człowieka w świecie wirtualnym należy badać całkiem innymi narzędziami, niż tymi wykorzystywanymi do badania świata off-line.

Badania posłużyły także ważnym celom społecznym. Poznanie specyfiki funkcjonowania młodych osób, prezentowanych przez nie statusów rozwoju tożsamości oraz strategii stosowanych w procesie radzenia sobie z zadaniem rozwojowym, jakim jest rozwiązywanie kryzysu tożsamości oraz związanych z tym wyzwań, w tym również użytkowania mediów cyfrowych, ich funkcji i znaczenia dla kreowania przez nie własnej tożsamości oraz ocena związków pomiędzy prezentowanymi statusami tożsamości a korzystaniem przez nie z portali społecznościowych, przyczynić się może do bardziej adekwatnego doboru celów oddziaływań wychowawczo-profilaktycznych w grupach dorastającej młodzieży szkolnej.

Ocena pozostałego dorobku naukowego

W autoreferacie Pani dr Jolanta Jarczyńska wskazała cztery kierunki swoich zainteresowań i badań naukowych: problematykę uzależnień behawioralnych, tzw. nałogi czynnościowe i bezpośrednio powiązane zagadnienie uczestnictwa młodzieży szkolnej w grach losowych oraz zjawisko lifestreamingu wśród młodzieży (jako zachowanie problemowe) i

.empowerment jako metoda integracji społeczne i przeciwdziałania wykluczeniu społecznemu.

Jeśli chodzi o zjawisko lifestreamingu, to poza omówionym już osiągnięciem głównym trzeba tu wymienić prace wcześniejszą wynikającą z prowadzenia badań nad praktykami streamingowymi: „Youth identity styles – presentation of research results”, „Przegląd Pedagogiczny”, nr 2, s. 165-178, (2019).

Pozytywny potencjał mediów cyfrowych (rzadziej w piśmiennictwie naukowym sygnalizowany) jest przedmiotem publikacji „Potencjał i sprawczość technologii informacyjno-komunikacyjnych w ograniczaniu stygmatu niepełnosprawności” (Niepełnosprawność i Rehabilitacja nr 4/22) . Tytuł tekstu odzwierciedla jego główna tezę. Krótki tekst ma charakter przeglądowy. Ważny wydaje się apel o prowadzenie aktualnych badań na temat miejsca i znaczenie TIK w życiu osób z niepełnosprawnościami.

Do tego obszaru możemy również włączyć bardziej rozbudowany artykuł „Relationship Between Social media Use nad Adolescent Mental Health – a Systematic Review (razem z D. Siemieniecką, oczekuje na druk). Starannie opracowany przegląd literatury uwzględniającej wyniki badań i ich rezultaty oraz wnioski prowadził do odpowiedzi na pytanie o związek zdrowia psychicznego z korzystaniem z portali społecznościowych.

Publikacją w pierwszym obszarze problemowym (uzależnienia behawioralne) jest monografia pod redakcją naukową Habilitantki pt. *Uzależnienia behawioralne i zachowania problemowe młodzieży: teoria, diagnoza, profilaktyka, terapia*, wydana w 2014 roku przez Wydawnictwo Uniwersytetu Kazimierza Wielkiego. Powstała w wyniku realizacji zadania publicznego ogłoszonego przez Ministra Zdrowia (1 lipca do 31 grudnia 2014) polegającego na przygotowaniu publikacji na temat skutecznych strategii profilaktyki i leczenia uzależnień behawioralnych dla celów instytucji profilaktyczny i leczniczych.

W pracy znajduje się jeden rozdział autorski i dwa współautorskie: *Przegląd narzędzi do pomiaru hazardu problemowego wśród młodzieży*, *Hazard wśród młodzieży: rozpoznanie, profilaktyka i terapia* (razem z J.-Celebucką) oraz *Siecioholizm i fonoholizm zagrożeniem współczesnej młodzieży* (razem z A. Orzechowską). Habilitantka nie przedstawiła tych tekstów do oceny.

Cenny dorobek naukowy wynika z podjętej z inicjatywy dr J. Jarczyńskiej współpracy UKW z Krajowym Biurem ds. Przeciwdziałania Narkomanii, której celem była adaptacja skali

SOGS -RA (stworzonej przez K. Wintersa, R. Stinchfielda i J. Fulkersona w 1993 r.) do oceny poziomu zagrożenia hazardem problemowym u młodzieży. Tytuł projektu: Hazard wśród młodzieży – konstrukcja i walidacja narzędzi diagnostycznych i przesiewowych.

W artykule *Problematyczne używanie Internetu przez młodzież i młodych dorosłych – przegląd narzędzi do przesiewowej oceny tego zjawiska*. („Przegląd Pedagogiczny”, nr 1, s. 119-136). Habilitantka po dyskusji pojęć określających problematyczne używanie Internetu omawia kryteria diagnostyczne i używane narzędzia przesiewowe wykorzystywane w badaniach na świecie oraz cztery polskie narzędzia. Autorka podkreśla, że problemem jest wieloznaczność i zróżnicowanie pojęć oraz brak zgody wśród badaczy w kwestii kryteriów diagnostycznych, a także słabość stosowanych narzędzi. Tekst na pewno godny wyróżnienia ze względu na staranność przeglądu i wnioski krytyczne.

Należy tu wymienić inne ważne publikacje obrazujące proces adaptacji i walidacji skali:

1. *Test przesiewowy The South Oaks Gambling Screen Revised Adolescent SOGS-RA A szkolnej - badania adaptacyjne i walidacyjne* (s. 21-38), (w:) Hazard i inne uzależnienia behawioralne: doniesienia z badań, (red.) Iwona Niewiadomska. (2016).
2. *Evaluation of the Psychometric Properties of SOGS-RA in the Polish Version*, „*Journal of Education Culture and Society*, Vol. 2, no 2, pp. 217-229, (2016)

Badania nad adaptacją skali pozwoliły na zgromadzenie obszernego materiału empirycznego, który stał się przedmiotem monografii pt. „Zaangażowanie w hazard młodzieży gimnazjalnej i ponadgimnazjalnej” (2016) Praca ta wzbudziła moje duże zainteresowanie z dwóch powodów. Jest to relatywnie rzadko przez pedagogów podejmowana problematyka, zwłaszcza poza kontekstem terapeutycznym, a także ważną jej zaletą jest wspomnianą profesjonalną adaptacją narzędzia SOGS – RA do screeningu aktywności hazardowej młodzieży. Opracowana przez Habilitantkę polska wersja tego narzędzia otwiera drogę do systematycznych badań tego niewątpliwie narastającego problemu. Konstrukcja książki jest prawidłowa. Syntetyczne wprowadzenie teoretyczne poza niezbędnymi ustaleniami pojęciowymi zawiera charakterystykę uwarunkowań hazardowego grania oraz wskazania profilaktyczne. Zdecydowany niedosyt budzi zakres wyjaśnień teoretycznych, zbyt skrótowo przedstawione są główne tezy podejść: behawioralnego, poznawczego, psychodynamicznego i neurobiologicznego, bez znaczącej refleksji własnej, głównie za innymi autorami. Oczekiwałabym też częstszego odwoływania się do dorobku empirycznego, nawet jeżeli nie

jest on bardzo obszerny. Rzeczowo i wyczerpująco opisana jest metodologia badania, zdecydowanie dobre wrażenie wywołują empiryczne uzasadnienia stawianych hipotez (niestety rzadkość wśród prac pedagogicznych), wątpliwości natomiast budzi struktura problemów badawczych. Nie podoba mi się używanie w sformułowaniu problemu głównego określenia potocznego „jak wygląda zjawisko”. Z tak ogólnie i niejasno sformułowanego problemu można w ogóle zrezygnować. Takiej wady nie mają już problemy szczegółowe, bardzo precyzyjnie określone. Nie przekonuje mnie natomiast ich struktura, czyli podział na problemy istotnościowe i zależnościowe, ich zakres w równym stopniu wypełnia przedmiot badania, a uwarunkowania, moim zdaniem są bliżej istoty zjawiska niż sprawa techniczna (oczywiście kluczowej wagi) czyli własności psychometryczne adaptowanej skali. Procedury adaptacji są opisane właściwie, a wyniki badań i prowadzone analizy dają jasną odpowiedź na postawione problemy badawcze. Całość czyta się z rosnącym zaciekawieniem i satysfakcją z dobrze wykonanej pracy naukowej. Niewielki format książki jest zarówno atutem jak i budzi niedosyt. Nie mam wątpliwości, że cel naukowy został spełniony. Badacze dostali polską wersję przydatnej skali, poszerzona została też wiedza o uprawianiu hazardu przez określoną grupę młodzieży. Jednocześnie myślę, że zgromadzony materiał pozwalał na bardziej rozwinięte analizy.

Problemowi nadmiernego używania TIK i możliwościom przeciwdziałania temu uzależnieniu jest poświęcony rozdział pt. *Profilaktyka uzależnień młodzieży od nowych mediów – sieciologizm, socjomania internetowa, fonologizm*. Wykorzystując m. in. wyniki swojego opisywanego już badania Autorka po raz kolejny apeluje, aby w oddziaływaniach profilaktycznych nie ograniczać się do wskazywania zagrożeń, ale uczyć konstruktywnego korzystania z sieci.

Rezultatem zaangażowania w latach 2014–2016 w międzynarodowy projekt badawczy ramach programu ERASMUS+ „Development of the empowerment of educators and beneficiaries in the field of youth at risk and social exclusion” były publikacje na temat empowerment zamieszczone w dobrych czasopismach w 2017 roku.

Empowerment and its implementation in the process of counteracting the phenomenon of youth and adult social exclusion – report on participation in an international project under the 2014–2016 Erasmus + Strategic Partnership Project, „Journal of Education Culture and Society”, no 1, pp. 181-198; p-ISSN: 2081-1640 DOI: 10.15503/jecs20171.181.198 (razem z B. Walczakiem)

Empowerment” w pracy socjalnej jako skuteczne podejście stosowane w rozwiązywaniu problemów społecznych, „Acta Universitatis Nicolai Copernici. Nauki Humanistyczno-Społeczne. Pedagogika”, T. 34, z. 440, s. 121-137; p-ISSN: 0208-5313 DOI: 10.12775/AUNC_PED.2017.018.

W pierwszej z nich po krótkich analizach semantycznych empowerment jest traktowany jako podejście sprawdzające się w pracy socjalnej, zwłaszcza w walce z wykluczeniem społecznym. Artykuł zawiera charakterystykę działań projektowych i ich rezultaty.

Przedmiotem pozostałych przedstawionych do oceny publikacji były zagadnienia ściśle związane z obszarami badań dr J. Jarczyńskiej, stanowiły albo przeredagowany fragment monografii, albo wynikały z zadań wynikających z umów projektowych w zakresie profilaktyki i poradnictwa.

Udział w projektach badawczych

Za istotny uznaję projekt stanowiący chyba istotny etap powstania osiągnięcia głównego, ocenianej już monografii „Tożsamość młodzieży w świecie mediów cyfrowych” (2021) Dr J. Jarczyńska opracowała projekt badawczy i z sukcesem aplikowała do konkursu ogłoszonego przez Krajowe Biuro ds. Przeciwdziałania Narkomanii. Projekt pt. Zjawisko livestreamingu jako droga do poszukiwania i konstruowania tożsamości młodych osób, realizowany był w latach 2017–2018 w ramach Umów Krajowego Biura ds. Przeciwdziałania Narkomanii zawartych z Uniwersytetem Kazimierza Wielkiego w Bydgoszczy (Umowa nr 24/HM/2017, Umowa nr 163/HBK/2018 oraz Umowa 165/HBK/2018). Efektem końcowym tego projektu była publikacja: *Youth identity styles – presentation of research results*, „Przegląd Pedagogiczny”, 2019, nr 2, s. 165-178, p-ISSN: 1897-6557.

Dr J. Jarczyńska była członkinią badawczego zespołu, realizującego innowacyjny projekt badawczy prowadzony w ramach Programu I Ministra Zdrowia: Wspieranie badań naukowych dotyczących zjawiska uzależnienia od hazardu lub innych uzależnień niestanowiących uzależnienia od substancji psychoaktywnych a także rozwiązywania problemów z tym związanych (Umowa Krajowego Biura ds. Przeciwdziałania Narkomanii zawarta z Uniwersytetem Kazimierza Wielkiego w Bydgoszczy nr 71/H/E/2014 z dnia 01.07.2014 roku, kierownik Paweł Izdebski, 2014–2015). Celem projektu było opracowanie narzędzia (skali pomiarowej) do badania impulsywności wśród uczniów szkół ponadgimnazjalnych oraz badanie zależności pomiędzy impulsywnością a hazardem

problemowym wśród młodzieży i młodych dorosłych. Dodatkowym zadaniem było przygotowanie portalu internetowego zawierającego informację na temat ryzyka uzależnienia się od hazardu i e-hazardu, objawów i konsekwencji oraz przygotowanie interaktywnego narzędzia edukacyjnego – gry symulacyjnej. Habilitantka brała udział w opracowywaniu twierdzeń do skali impulsywności, współprowadziła badania pilotażowe i właściwe, brała udział w przygotowaniu konspektu zajęć wychowawczo-profilaktycznych dla młodzieży na temat hazardu problemowego wśród młodych osób oraz ich prowadzeniu. Rezultatem projektu jest publikacja wieloautorska: Michalak M., Kotyśko M., Andryszak P., Jarczyńska J., Litwic-Kamińska K., Żbikowska K. (2016). *Impulsiveness, venturesomeness and undertaking risky behaviors related to gambling among Polish adolescents*, „*Journal of Behavioral Addictions*”, Vol. 5, suppl. 1, pp. 29 p-ISSN: 2062-5871 e-ISSN: 2063-5303.

Zainteresowanie problematyką zachowań problemowych młodzieży zaowocowało uczestnictwem Habilitantki w dwóch projektach badawczych. Pierwszy pt.: „Adaptacja i walidacja narzędzia do pomiaru stopnia zagrożenia problematycznym użytkowaniem telefonu komórkowego przez młodzież” (kierownik dr Ewa Krzyżak-Szymańska, Akademia Wychowania Fizycznego im. Jerzego Kukuczki w Katowicach). Projekt dotyczył adaptacji kulturowej narzędzia do screeningu – Skali Problematycznego Użytkowania Telefonu Komórkowego przez Młodzież (Mobile Phone Problem Use Scale for Adolescents MPPUSA) (Lopez-Fernandez i in. 2013). Po adaptacji kulturowej narzędzia, dokonano jego walidacji, czyli oceny jego rzetelności i trafności. Badanie właściwe zostało poprzedzone pilotażem służącym wstępnej weryfikacji właściwości psychometrycznych. Badania przeprowadzone zostały na reprezentatywnej dla województwa śląskiego próbie młodzieży gimnazjalnej i ponadgimnazjalnej w wieku 13–19 lat liczącej 2657 uczniów. Dr J. Jarczyńska była w tym projekcie ekspertką ds. uzależnień behawioralnych, konsultowała opracowanie kwestionariusza ankiety dla uczniów niepełnosprawnych intelektualnie w stopniu lekkim oraz kwestionariusza ankiety dla rodziców uczniów niepełnosprawnych intelektualnie w stopniu lekkim.

Drugi projekt „E-VAL - Ewaluacja oddziaływań terapeutycznych problemowego korzystania z nowych technologii cyfrowych” (kierownik dr Magdalena Rowicka, Akademia Pedagogiki Specjalnej im. Marii Grzegorzewskiej) jest jeszcze niezakończony. Instytucją współfinansującą projekt jest Krajowe Centrum Przeciwdziałania Uzależnieniom. Celem projektu jest ocena efektywności różnych programów oddziaływań terapeutycznych dla dzieci i młodzieży problemowo korzystających z nowych technologii cyfrowych oraz ich rodzin, a

także ocena opieki nad tymi osobami poprzez stosowanie różnych modeli terapeutycznych. Udział Habilitantki obejmuje opracowanie narzędzi do ewaluacyjnych, realizację części badań jakościowych w ramach ewaluacji; udział w opracowaniu wyników części jakościowej projektu oraz przygotowanie części raportu z uwzględnieniem rekomendacji.

Kolejny projekt „Development of the empowerment of educators and beneficiaries in the field of youth at risk and social exclusion”. (habilitantka była . koordynatorką z ramienia Uniwersytetu Kazimierza Wielkiego w Bydgoszczy. Był to międzynarodowy projekt badawczy realizowany w ramach programu ERASMUS+, Partnerstwo Strategiczne, Akcja 2. (grant Nr 2014-1-FR01-KA2026-008728). Partnerami projektu były następujące instytucje: Haute Ecole de Bruxelles (Belgia), Karel de Grote University (Belgia), Uniwersytet Kazimierza Wielkiego w Bydgoszczy (Polska/), CRIPS – Asociatia Cebtrul de Resurse si Informare pentru Profesiuni Sociale (Rumunia), INFA – Institut National de Formation et de l’Application (Francja), Fondation Amigo (Hiszpania) oraz CNOS-Centro Nazionale Opere Salesiane SCS (Włochy). Punktem wyjścia było rozumienie empowermentu jako podejścia sprzyjającego pracy nad przeciwdziałaniem wykluczeniu społecznemu i marginalizacji osób, zwłaszcza z grup podwyższonego i wysokiego ryzyka. W ramach projektu dr J. Jarczyńska z partnerami realizowała międzynarodowe, interdyscyplinarne i innowacyjne badania metodą action research nad profilaktyką zachowań ryzykownych oraz sposobami wspierania osób z grup ryzyka, które zapewniły podbudowę naukową do praktyk społecznych w przestrzeni międzynarodowej, w tym w zakresie metodyki przygotowywania kadr do pracy z osobami zagrożonymi wykluczeniem i wykluczonymi oraz prowadzenia badań. Główne ustalenia i wnioski z badań ukierunkowanych celami praktycznymi umożliwiły sformułowanie rekomendacji dla profilaktyki i promocji zdrowia oraz promocję nowatorskich rozwiązań przeciwdziałających wykluczeniu grup społecznych.

Istotna aktywność naukowa realizowana w innej krajowej uczelni, instytucji naukowej, w szczególności zagranicznej

Ten wymóg ustawy często realizowany jest w ramach projektów badawczych. W przypadku dr J. Jarczyńskiej można tu wymienić pracę ekspercką na rzecz projektu „Adaptacja i walidacja narzędzia do pomiaru stopnia zagrożenia problematycznym użytkowaniem telefonu komórkowego przez młodzież” (kierownik dr Ewa Krzyżak-Szymańska, Akademię Wychowania Fizycznego im. Jerzego Kukuczki w Katowicach). Projekt realizowany przez AWF w Katowicach dotyczył adaptacji kulturowej narzędzia do

screeningu – Skali Problematycznego Użytkowania Telefonu Komórkowego przez Młodzież (Mobile Phone Problem Use Scale for Adolescents MPPUSA). Habilitantka brała udział w przygotowaniu narzędzi badawczych.

Podobnie, Habilitantka wymóg ten spełnia poprzez udział w projekcie „E-VAL - Ewaluacja oddziaływań terapeutycznych problemowego korzystania z nowych technologii cyfrowych” na rzecz Akademii Pedagogiki Specjalnej im. Marii Grzegorzewskiej. Zadania dr J. Jarczyńskiej to opracowanie narzędzi do ewaluacyjnych i realizacja części badań ewaluacyjnych oraz opracowanie wyników części jakościowej projektu i przygotowanie części raportu.

W autoreferacie dr J. Jarczyńska wymienia również koordynację w latach 2014–2016 międzynarodowego projektu badawczego realizowanego w ramach programu ERASMUS+, Partnerstwo Strategiczne, Akcja 2. (grant Nr 2014-1-FR01-KA2026-008728) zatytułowanego: Development of the empowerment of educators and beneficiaries in the field of youth at risk and social exclusion. Instytucją zarządzającą projektem była Fundacja d’Auteuil z Paryża (Francja). Partnerami współrealizującymi projekt badawczy było szereg instytucji: Haute Ecole de Bruxelles (Belgia), Karel de Grote University (Belgia), Uniwersytet Kazimierza Wielkiego w Bydgoszczy (Polska/), CRIPS – Asociatia Cebtrul de Resurse si Informare pentru Profesiuni Sociale (Rumunia), INF A – Institut National de Formation et de l’Application (Francja), Fondation Amigo (Hiszpania) oraz CNOS-Centro Nazionale Opere Salesiane SCS (Włochy). Partnerzy należą do sieci EDUC-EUROPE, w ramach której realizują międzynarodowe, interdyscyplinarne i innowacyjne badania nad profilaktyką zachowań ryzykownych oraz sposobami wspierania osób z grup ryzyka. Moje wątpliwości budzi fakt, że badania prowadzone były w kilku krajach, w tym w Polsce, a Habilitantka koordynowała część polską, co raczej jest uczestnictwem w międzynarodowych badaniach, a nie pracą w innych instytucjach, co nie oznacza, że nie cenię bardzo tej aktywności Kandydatki oraz publikacji powstałej w jej wyniku, o której już wspominałam.

Podobnie pozostałe kontakty z instytucjami międzynarodowymi wymienione w autoreferacie traktuję jako aktywność szkoleniową czy organizacyjną, która jest ważna w związku z zainteresowaniami naukowymi Habilitantki, ale nie jest aktywnością badawczą

Podsumowanie i konkluzja

Podsumowując ocenę dorobku naukowego dr J. Jarczyńskiej stwierdzam, że osiągnięcia naukowe Kandydatki spełniają wymogi art. 219 ustawy Prawo o szkolnictwie wyższym i

nauce. Po uzyskaniu stopnia doktora habilitantka opublikowała trzy monografie, jedną książkę pod redakcją naukową oraz 13 artykułów naukowych (w tym 2 współautorskie) i 12 rozdziałów w pracach zbiorowych (w tym 2 współautorskie). Dr J. Jarczyńska brała udział w ponad dwudziestu konferencjach naukowych wygłaszając referaty. Liczba artykułów czasopismach naukowych nie jest może imponująca, ale większość z nich dowodzi wysokiego poziomu naukowego Autorki. Badania empiryczne prowadzone przez Habilitantkę spełniają wysokie standardy metodologiczne. Jej niewątpliwą zasługą jest też wzbogacanie polskiej bazy narzędzi przesiewowych o międzynarodowej renomie poprzez ich profesjonalną adaptację.

Zakres tematyczny badań i publikacji dr J. Jarczyńskiej jest ważny społecznie, może być interesujący i zdecydowanie użyteczny dla osób zajmujących się profilaktyką społeczną, walką z marginalizacją i wykluczeniem, problemami uzależnień, zmaganiem w sferze budowania tożsamości młodzieży oraz socjalizacyjną rolą nowych mediów. Prace adresowane są więc do szerokiego grona odbiorców zarówno w środowisku naukowym jak i specjalistów w różnych instytucjach, zwłaszcza pedagogów, psychologów, nauczycieli, terapeutów, wychowawców oraz rodziców oraz opiekunów dorastających dzieci. Wyniki badań mogą też stanowić cenne źródło informacji dla decydentów kreujących politykę edukacyjną i zdrowotną państwa.

Ważnym działaniem akademickim jest wspieranie rozwoju młodej kadry naukowej. W latach 2018 – 2021 dr J. Jarczyńska pełniła funkcję promotora pomocniczego rozprawy doktorskiej mgr.Szymona Borsicha w dyscyplinie pedagogika. Tytuł rozprawy: „Zmiany zachodzące w zakresie wybranych podmiotowych czynników tworzących kontekst osiągnięć szkolnych uczniów klas IV-V i ich uwarunkowania” (pod kierunkiem prof. dr hab. Marii Deptuły. Obrona odbyła się 9 listopada 2021 roku na Wydziale Pedagogiki Uniwersytetu Kazimierza Wielkiego w Bydgoszczy.

O wrażliwości społecznej i zaangażowaniu społecznym nie tylko w wymiarze naukowym, ale też edukacyjnym świadczy współpraca w latach 2022 -2023 - z Fundacją Poza Schematami z w Warszawie, przy realizacji kampanii informacyjno-edukacyjnej „Pierwsze kroki w (cyber)Świecie”. skierowanej do rodziców i opiekunów dzieci w wieku przedszkolnym. Celem jest ograniczenie używania urządzeń cyfrowych przez małe dzieci, zwłaszcza bez kontroli i asysty dorosłych oraz propagowanie wzorów bezpiecznego i kreatywnego używania cybermediów przez dzieci.

Dr J. Jarczyńska brała też udział w wielu wydarzeniach upowszechniających i popularyzujących naukę.

Analizując dorobek naukowy Pani dr Jolanty Jarczyńskiej pod kątem spełnienia wymagań Ustawy Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce stwierdzam, że osiągnięcia naukowe spełniają wymagania art. 219 i wnioskuję do Rady Naukowej Dyscypliny Pedagogika na Uniwersytecie Kazimierza Wielkiego w Bydgoszczy o dalsze procedowanie wniosku o nadanie stopnia naukowego doktora habilitowanego dr Jolancie Jarczyńskiej.